SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 4
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZM SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Raxmatova Madina Inotulla qizi

Axborot texnologiyalari menejment universiteti
Tarix yo‘nalishi, 1-kurs magistranti

Annotatsiya
Maqolada Qashqadaryo viloyatining mavjud turistik resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari, turizm xizmatlarini takomillashtirish va sohani rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Hududning tarixiy obidalari, tabiiy landshaftlari, milliy hunarmandchiligi, gastronomik an’analari va mahalliy aholi turmush tarzini turistik mahsulot sifatida shakllantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Turizm infratuzilmasiga investitsiyalarni jalb qilish, raqamli marketingni kengaytirish, xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va ekologik muvozanatni saqlash orqali viloyatning turistik raqobatbardoshligini oshirish yo‘llari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar
Qashqadaryo, turistik salohiyat, turizm resurslari, investitsiya, turistik mahsulot, gastronomik turizm, hunarmandchilik, raqamli marketing, infratuzilma, barqaror rivojlanish.

Аннотация
В статье исследуются возможности эффективного использования туристических ресурсов Кашкадарьинской области, совершенствования туристических услуг и перспективные направления развития отрасли. Особое внимание уделяется историческим памятникам, природным ландшафтам, национальным ремёслам, гастрономическим традициям и образу жизни местного населения как составляющим туристического продукта. Также рассматриваются пути повышения конкурентоспособности региона посредством привлечения инвестиций, развития цифрового маркетинга, поддержки частного предпринимательства и сохранения экологического равновесия.

Ключевые слова
Кашкадарья, туристический потенциал, туристические ресурсы, инвестиции, туристический продукт, гастрономический туризм, ремесленничество, цифровой маркетинг, инфраструктура, устойчивое развитие.
Abstract
This article explores the effective utilization of tourism resources in the Kashkadarya region, the improvement of tourism services, and promising directions for the development of the sector. Particular attention is paid to historical monuments, natural landscapes, traditional crafts, gastronomic traditions, and local lifestyles as components of tourism products. The article also examines ways to improve the region's tourism competitiveness through investment attraction, digital marketing, support for private entrepreneurship, and environmental sustainability.
Keywords
Kashkadarya, tourism potential, tourism resources, investment, tourism product, gastronomic tourism, handicrafts, digital marketing, infrastructure, sustainable development.

Kirish

Qashqadaryo viloyati O‘zbekistonning turistik jihatdan o‘ziga xos hududlaridan biri bo‘lib, uning imkoniyatlari faqat tarixiy yodgorliklar bilan cheklanib qolmaydi. Viloyatning tabiiy-geografik joylashuvi, tog‘ va tekislik landshaftlari, milliy urf-odatlari, hunarmandchilik an’analari hamda o‘ziga xos taomlari turizmning turli yo‘nalishlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi. Mazkur resurslarni o‘zaro uyg‘unlashtirish orqali hududda raqobatbardosh turistik mahsulotlarni shakllantirish mumkin.

Hozirgi sharoitda turizm salohiyatining mavjudligi o‘z-o‘zidan yuqori iqtisodiy natijani ta’minlamaydi. Buning uchun tabiiy va madaniy boyliklarni zamonaviy xizmatlar bilan birlashtirish, sayyohlar ehtiyojini o‘rganish, hududning o‘ziga xos jihatlarini targ‘ib qilish hamda xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan, Qashqadaryo viloyatida turistik imkoniyatlardan oqilona foydalanish hudud iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishning muhim vositasi hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi Qashqadaryo viloyatining turistik resurslaridan samarali foydalanish holatini o‘rganish, sohada mavjud imkoniyat va muammolarni aniqlash hamda turizmni rivojlantirishga qaratilgan istiqbolli takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- Qashqadaryo viloyatining tabiiy, tarixiy va madaniy turistik resurslarini iqtisodiy jihatdan baholash imkoniyatlarini o‘rganish;

- turistik xizmatlar bozorini kengaytirish, mahalliy tadbirkorlik va investitsiya faoliyatining ahamiyatini aniqlash;

- raqamli targ‘ibot, yangi turistik mahsulotlar va barqaror turizm mexanizmlarini rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi Qashqadaryo viloyatining turistik salohiyatini alohida tabiiy yoki tarixiy obyektlar yig‘indisi sifatida emas, balki iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik imkoniyatlarni birlashtiruvchi yaxlit tizim sifatida o‘rganishga asoslanadi. Mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda mahalliy aholi, xususiy sektor, raqamli texnologiyalar va hududiy marketingning o‘zaro ta’siri yoritiladi.

Adabiyotlar sharhi

Turistik salohiyatdan samarali foydalanish masalasi mahalliy va xalqaro ilmiy adabiyotlarda hududiy iqtisodiyot, xizmatlar bozori, madaniy merosni asrash va barqaror rivojlanish tushunchalari bilan bog‘liq holda o‘rganiladi. Jahon turizm tashkiloti materiallarida turizmni rivojlantirishda mahalliy hamjamiyat ishtiroki, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, xizmatlar sifatini oshirish va iqtisodiy manfaatlarni hudud aholisi bilan bog‘lash muhim omillar sifatida ko‘rsatiladi. Ushbu yondashuvlar Qashqadaryo viloyatining turistik imkoniyatlarini baholashda nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

UNESCOning tarixiy-madaniy merosga oid materiallari Shahrisabzning xalqaro turizm tizimidagi ahamiyatini belgilash imkonini beradi. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi ma’lumotlari esa ichki va xalqaro turizmni rivojlantirish, turistik xizmatlarni diversifikatsiya qilish, hududiy turizm markazlarini tashkil etish masalalarini o‘rganishda muhimdir. Jahon banki va xalqaro turizm tashkilotlarining hududiy rivojlanish, kichik biznes va barqaror turizmga oid tadqiqotlari turizmning mahalliy iqtisodiyotga ta’sirini tahlil qilish uchun nazariy asos yaratadi.

Qashqadaryo viloyati hokimligi, tuman hokimliklari va statistika organlarining ochiq ma’lumotlari hududdagi turistik infratuzilma, tadbirkorlik subyektlari va xizmatlar faoliyatini o‘rganish uchun amaliy manba hisoblanadi. Mazkur manbalarni umumlashtirish natijasida turistik resurslardan foydalanishdagi asosiy muammolar,

jumladan, xizmatlarning hududlar bo‘yicha notekis taqsimlanishi, marketing imkoniyatlarining yetarlicha ishga solinmasligi va ayrim yo‘nalishlarda infratuzilmaning cheklanganligi ko‘zga tashlanadi. Shu sababli mazkur tadqiqotda turizmni rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlarini birgalikda tahlil qilishga e’tibor qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, hududiy taqqoslash, iqtisodiy tahlil, SWOT tahlil, umumlashtirish va ilmiy prognozlash metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar Qashqadaryo viloyatining turistik resurslarini aniqlash, ulardan foydalanish darajasini o‘rganish va rivojlanish imkoniyatlarini baholashga xizmat qildi.

Hududiy tahlil metodi orqali viloyatning turistik obyektlari tabiiy sharoit, geografik joylashuv, transport imkoniyatlari va mavjud xizmatlar bilan bog‘liq holda o‘rganildi. Bunda tog‘li hududlar, tarixiy shaharlar va qishloq maskanlarining turizmni rivojlantirishdagi o‘ziga xos xususiyatlariga e’tibor qaratildi.

Iqtisodiy tahlil metodi turizmning mahalliy tadbirkorlik, xizmat ko‘rsatish sohasi, aholi bandligi va hududiy daromadlarni shakllantirishdagi o‘rnini aniqlash uchun qo‘llanildi. Turistik xizmatlarning kengayishi bilan transport, savdo, umumiy ovqatlanish, hunarmandchilik va joylashtirish xizmatlari o‘rtasidagi iqtisodiy aloqalar o‘rganildi.

SWOT tahlil metodi yordamida viloyat turizmining kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlari hamda rivojlanishga ta’sir etishi mumkin bo‘lgan xavf-xatarlar tizimlashtirildi. Bu usul orqali turistik salohiyatni amaliy natijaga aylantirishga to‘sqinlik qilayotgan omillarni aniqlash imkoniyati yaratildi.

Qiyosiy tahlil metodi Shahrisabz, Qarshi, Kitob, Shahrisabzning tog‘li hududlari va boshqa turistik maskanlarning resurslari hamda xizmat ko‘rsatish imkoniyatlarini o‘zaro solishtirishda qo‘llanildi. Bunda hududlarning o‘ziga xos jihatlarini saqlagan holda ularni yagona turistik yo‘nalishlarga birlashtirish imkoniyatlari baholandi.

Ilmiy umumlashtirish va prognozlash metodlari asosida turizmning kelajakdagi rivojlanish yo‘nalishlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish, investitsiya loyihalarini kengaytirish va ekologik barqarorlikni ta’minlashga doir takliflar ishlab chiqildi. Tadqiqotda rasmiy axborotlar, ilmiy adabiyotlar va ochiq statistik materiallardan

foydalanildi, ma’lumotlarni talqin qilishda ularning davri va mazmuniy xususiyatlari hisobga olindi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari Qashqadaryo viloyatida turizm salohiyatidan foydalanish bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlar orqali amalga oshirilishi lozimligini ko‘rsatadi. Bular tarixiy-madaniy merosni iqtisodiy muomalaga kiritish, tabiiy resurslar asosida faol dam olish xizmatlarini yaratish, milliy madaniyat va gastronomiyani turistik mahsulotga aylantirish, zamonaviy xizmatlar bozorini shakllantirishdan iborat. Ushbu yo‘nalishlarning uyg‘un rivojlanishi hududning turistik jozibadorligini oshiradi.

Viloyatning tarixiy shaharlari turizmni rivojlantirishda muhim iqtisodiy resurs hisoblanadi. Shahrisabzdagi tarixiy yodgorliklar, Qarshi shahridagi me’moriy obidalar, qadimiy ko‘priklar va boshqa madaniy obyektlar sayyohlar uchun alohida qiziqish uyg‘otadi. Biroq tarixiy obyektlarga tashrif buyurish bilan cheklanmasdan, ularni mahalliy hunarmandchilik ustaxonalari, milliy taomlar taqdimoti, madaniy tadbirlar va tematik ekskursiyalar bilan bog‘lash zarur. Bunday yondashuv tarixiy maskanlarni mustaqil turistik mahsulot darajasiga olib chiqishi mumkin.

Tabiiy turizm resurslaridan foydalanish viloyatning yana bir muhim imkoniyatidir. Hisor tog‘ tizmalari, tog‘oldi hududlari, tabiiy buloqlar, daralar va manzarali qishloqlar piyoda sayohat, tabiatni kuzatish, fotografik turizm va oilaviy dam olish xizmatlarini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Ayniqsa, Miraki, G‘elon va Kitob atrofidagi tabiiy hududlarni bir-biri bilan bog‘lovchi yo‘nalishlar ishlab chiqish turistlarning sayohat davomiyligini oshirishga yordam beradi.

Gastronomik turizm salohiyatidan foydalanish. Qashqadaryo milliy taomlari va mahalliy pazandachilik an’analari bilan ajralib turadi. Hududga xos taomlarni tayyorlash jarayonini sayyohlarga namoyish etish, milliy taomlar festivallarini tashkil qilish, mahalliy mahsulotlar yarmarkalarini o‘tkazish orqali gastronomik turizmni rivojlantirish mumkin. Bunday faoliyat nafaqat ovqatlanish xizmatlarini, balki dehqonchilik, chorvachilik va kichik oziq-ovqat ishlab chiqarish tarmoqlarini ham qo‘llab-quvvatlaydi.

Hunarmandchilik va madaniy turizm imkoniyatlari. Viloyatdagi kashtachilik, kulolchilik, yog‘ochga ishlov berish, milliy bezak san’ati va boshqa an’anaviy

hunarmandchilik yo‘nalishlarini turistik dasturlarga kiritish muhim ahamiyatga ega. Sayyohlar uchun mahorat darslari, ustaxonalarga tashriflar va tayyor mahsulotlarni xarid qilish imkoniyatlarini yaratish orqali mahalliy ustalarning daromadini oshirish mumkin. Bu jarayon milliy qadriyatlarning saqlanishi va yosh avlodga yetkazilishiga ham xizmat qiladi.

Qishloq turizmi va mahalliy tadbirkorlik. Qashqadaryoning qishloq hududlarida oilaviy mehmon uylari, mahalliy mahsulotlar savdosi, ot sayrlari, milliy urf-odatlar bilan tanishtirish va dehqonchilik faoliyatini kuzatish kabi xizmatlarni yo‘lga qo‘yish imkoniyatlari mavjud. Bunday xizmatlarni tashkil etishda mahalliy aholining bevosita ishtiroki muhimdir. Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali turizm daromadining muayyan qismi hududning o‘zida qolishi va yangi ish o‘rinlari yaratilishi mumkin.

Raqamli texnologiyalar va turistik marketing. Hozirgi turizm bozorida sayyohlar safar oldidan internet orqali ma’lumot izlaydi, marshrut tanlaydi va turar joyni bron qiladi. Shu sababli Qashqadaryo viloyatidagi turistik obyektlar haqida yagona elektron ma’lumotlar bazasini shakllantirish, interaktiv xaritalar, ko‘p tilli veb-sahifalar, QR-kodli axborot belgilarini joriy etish dolzarb hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlarda sifatli videomateriallar, virtual sayohatlar va mahalliy turistik mahsulotlar haqidagi ma’lumotlarni tarqatish hududning tanilishiga yordam beradi.

Turizm infratuzilmasi va investitsiyalar. Turistik salohiyatdan samarali foydalanish yo‘l, transport, aloqa, sanitariya, joylashtirish va umumiy ovqatlanish xizmatlarining rivojlanganligiga bog‘liq. Xususiy investitsiyalarni jalb qilish, davlat-xususiy sheriklik asosida xizmat ko‘rsatish obyektlarini tashkil etish va kichik biznes loyihalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash orqali turizm infratuzilmasini kengaytirish mumkin. Bunda loyihalarni hududning tabiiy sharoiti va real sayyohlik talabiga mos ravishda rejalashtirish muhimdir.

Ekologik va barqaror turizm. Tog‘li va tabiiy hududlarda sayyohlar sonining ortishi atrof-muhitga qo‘shimcha bosim keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois chiqindilarni boshqarish, suv resurslarini tejash, tabiiy hududlarda tashrif me’yorlarini belgilash, mahalliy ekotizimlarni muhofaza qilish va ekologik madaniyatni oshirish zarur. Barqaror

turizm tamoyillariga amal qilish tabiiy boyliklarni kelajak avlodlar uchun saqlash bilan birga, hududning uzoq muddatli turistik jozibadorligini ta’minlaydi.

Jadval 1

Qashqadaryo viloyatida turistik salohiyatdan samarali foydalanishning ustuvor yo‘nalishlari

Yo‘nalish	Mavjud imkoniyatlar	Kutilayotgan natija
Tarixiy-madaniy turizm	Tarixiy obidalar, muzeylar va me’moriy majmualar	Sayyohlar oqimi va madaniy xizmatlar daromadining oshishi
Tabiiy va tog‘ turizmi	Tog‘lar, daralar, buloqlar va tabiiy landshaftlar	Faol dam olish xizmatlari va yangi marshrutlarning ko‘payishi
Gastronomik turizm	Milliy taomlar va mahalliy oziq-ovqat mahsulotlari	Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va umumiy ovqatlanish xizmatlarining rivojlanishi
Hunarmandchilik turizmi	An’anaviy ustaxonalar va milliy amaliy san’at	Hunarmandlar daromadi va milliy meros targ‘ibotining kuchayishi
Raqamli turizm	Elektron xaritalar, onlayn bronlash va internet marketing	Axborot olish qulayligi va turistik xizmatlarning ommalashishi

Jadvalda keltirilgan yo‘nalishlar Qashqadaryo viloyatining mavjud resurslarini iqtisodiy va ijtimoiy manfaatga aylantirish imkoniyatlarini ifodalaydi. Har bir yo‘nalishning samaradorligi faqat turistik obyektlarning mavjudligi bilan emas, balki ularning xizmatlar tizimiga qay darajada integratsiyalashgani bilan belgilanadi. Shu sababli turizmni rivojlantirishda alohida loyihalarni amalga oshirish bilan bir qatorda, ularni o‘zaro bog‘lovchi hududiy boshqaruv va marketing mexanizmlarini takomillashtirish talab etiladi.

Muhokama

Qashqadaryo viloyatining turistik salohiyatidan samarali foydalanish masalasi resurslarni aniqlashdan ko‘ra kengroq mazmunga ega. Asosiy vazifa mavjud boyliklarni sayyohlar talabiga mos xizmatlar bilan bog‘lash va ularning hudud iqtisodiyotiga qo‘shadigan hissasini oshirishdan iborat. Bunda tarixiy obidalar, tabiiy maskanlar, milliy taomlar va hunarmandchilik bir-biridan alohida emas, balki yaxlit turistik tajribaning tarkibiy qismlari sifatida qaralishi kerak.

Viloyatda turizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun hududlar o‘rtasida ixtisoslashuvni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Masalan, Shahrisabz tarixiy va madaniy sayohatlar, tog‘li hududlar faol dam olish, qishloq maskanlari esa etnografik va

gastronomik turizm markazlari sifatida rivojlantirilishi mumkin. Bunday taqsimot har bir hududning tabiiy va madaniy xususiyatlarini saqlagan holda turistik xizmatlar taklifini kengaytiradi.

Turizm sohasiga investitsiyalarni jalb qilishda loyihalarning iqtisodiy samaradorligi, ekologik xavfsizligi va mahalliy aholi manfaatlariga mosligi asosiy mezon bo‘lishi lozim. Faqat yirik mehmonxonalar qurilishi bilan cheklanib qolmasdan, kichik oilaviy mehmon uylari, ovqatlanish shoxobchalari, transport xizmatlari, gidlik faoliyati va hunarmandchilik korxonalarini ham qo‘llab-quvvatlash zarur. Bu yondashuv turizmning iqtisodiy ta’sirini kengroq aholi qatlamlariga yetkazish imkonini beradi.

Shu bilan birga, viloyat turizmini rivojlantirishda ayrim muammolar mavjud. Jumladan, chekka turistik hududlarga transport qatnovining yetarli emasligi, xorijiy tillarni biladigan mutaxassislarning kamligi, xizmatlar sifatidagi tafovutlar, raqamli axborotning yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi va mavsumiy talabning yuqoriligi sohaning rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur muammolarni hal etishda kadrlar tayyorlash, transport xizmatlarini yaxshilash, yagona marketing strategiyasini ishlab chiqish va xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish muhim hisoblanadi.

Kelgusida Qashqadaryo viloyatida turizmni rivojlantirishning asosiy istiqbollari innovatsion xizmatlarni joriy etish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, turistik marshrutlarni diversifikatsiya qilish va ekologik mas’uliyatni kuchaytirish bilan belgilanadi. Turistik mahsulotlarni muntazam yangilash, sayyohlarning fikr-mulohazalarini o‘rganish va xizmatlar sifatini baholash tizimini yo‘lga qo‘yish orqali hududning ichki va xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Xulosa

Qashqadaryo viloyati turizmni rivojlantirish uchun katta tabiiy, tarixiy, madaniy va iqtisodiy imkoniyatlarga ega. Ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish hududda yangi xizmat turlarini shakllantirish, kichik biznesni rivojlantirish, aholi bandligini oshirish va mahalliy mahsulotlar bozorini kengaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari turistik salohiyatni iqtisodiy natijaga aylantirish uchun resurslar, infratuzilma, marketing va mahalliy tadbirkorlik faoliyatini o‘zaro uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Viloyatda turizmni rivojlantirish uchun tarixiy va tabiiy obyektlarni yagona marshrutlarga birlashtirish, gastronomik va hunarmandchilik xizmatlarini kengaytirish, oilaviy tadbirkorlikni rag‘batlantirish, raqamli axborot tizimlarini takomillashtirish hamda transport va servis infratuzilmasiga investitsiyalarni jalb qilish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, ekologik muhofaza, malakali kadrlar tayyorlash va xizmatlar sifatini nazorat qilish doimiy e’tiborda bo‘lishi kerak. Umuman olganda, ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi Qashqadaryo viloyatining turistik raqobatbardoshligini oshirish va uning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-549-son, 2019-yil 18-iyul.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining turizm sohasini rivojlantirish va xizmatlar ko‘lamini kengaytirishga oid farmon va qarorlari.

3. UNESCO World Heritage Centre. Historic Centre of Shakhrisyabz.

4. World Tourism Organization (UN Tourism). Sustainable Development and Tourism. Madrid.

5. World Bank. Tourism for Development: Tourism and the Sustainable Development Goals.

6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Turizm sohasining asosiy ko‘rsatkichlariga oid statistik ma’lumotlar.

7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. Hududlarda turistik xizmatlar va turizm salohiyatini rivojlantirishga oid materiallar.

8. Qashqadaryo viloyati hokimligi. Viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va turizm sohasiga oid rasmiy axborotlar.

9. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi rasmiy sayti: https://gov.uz/oz/uzbektourism